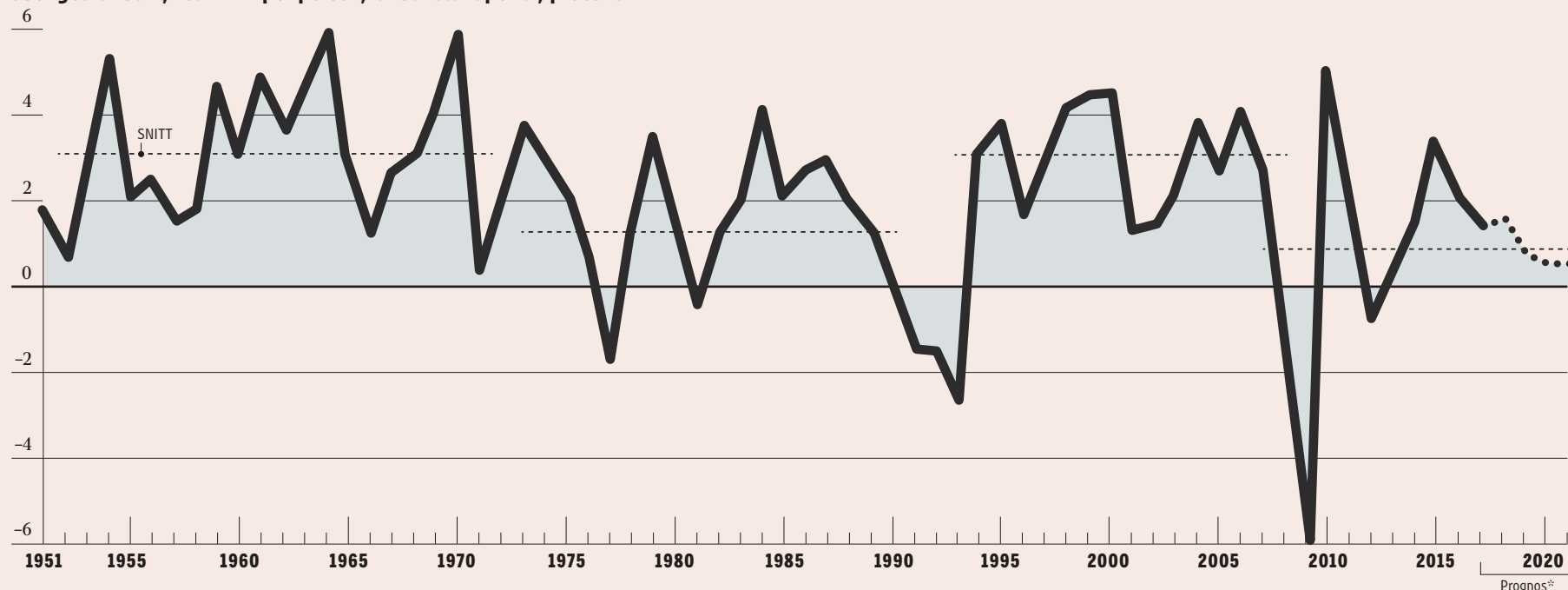

Är du sakkunnig i en aktuell fråga? Sänd ditt inlägg till debatt@di.se Bifoga högupplöst porträttfoto. Textlängd 2 500–6 000 tecken inklusive blanksteg.

Regeringen talar om tillväxten som rekordartad. I själva verket kommer tillväxten per capita 2007–2021 att hamna under nivån på 1973–1993. Årets valrörelse borde handla om vad vi ska göra åt detta, skriver ekonomiprofessorn **John Hassler**.

Sveriges tillväxt, real BNP per person, tillväxttakt per år, procent

Data: SCB *prognos Konjunkturinstitutet

GRAFIK: LOTTA EKSTRÖM

Tillväxten per capita är och blir historiskt låg

Min farfar Arne Hassler föddes 1900. Under sin yrkesverksamma tid fram till slutet av 1960-talet fick han se Sverige förändras från ett fattigt samhälle till ett av världens rikaste. Det skedde genom att Sverige uthålligt hade en tillväxt på runt 3 procent per år. 2 procent tillväxt gör att inkomsterna fyrfaldigas på 70 år, 3 procent att de åttafaldigas. För att förbättra människors levnadsstandard är det sådan långsiktig tillväxt som räknas.

I figuren ovan visas tillväxttakten i Sveriges samlade inkomster per person, inflationen borträknad, det vi ekonomer kallar real BNP per person. Figuren omfattar också en prognos från statliga Konjunkturinstitutet för åren fram till och med 2021. Vi ser i figuren att tillväxttakten varierar kraftigt över tiden. Vi har haft många svenska tillväxtspurter, den senaste är vi mitt i nu. Vi ser också att dessa spurter aldrig är uthålliga – tillväxten faller alltid tillbaka efter några år.

För den långsiktiga utvecklingen är det den genomsnittliga tillväxttakten över längre tid som är väsentlig. Men också den har varierat över tiden. I figuren visar jag med horisontella linjer den genomsnittliga tillväxten under fyra perioder: 1951–1972, 1973–1993, 1994–2006 och 2007–2021. Under den första perioden var tillväxten stark, 3,1 procent per år. Orsaken var en framgångsrik ekonomisk politik byggd på samförstånd som gjorde det möjligt att dra nytta av en stark exportefterfrågan. Men, med förre LO-ekonomens PO Edins ord, ”framgång föder dumhet”. Under 1970- och 1980-talet föll till-

växttakten tillbaka till låga 1,4 procent per år. Perioden avslutades med 1990-talskrisen som skakade om Sverige rejält och skapade en rätt yrvaken insikt om Sveriges djupa strukturella problem.

Krisen visade att Sverige behövde en ”complete makeover” – status quo uppfattades av få som en möjlighet. I samband med krisen visade sig den svenska modellen från sin bästa sida. Ett mycket omfattande reformprogram mejslades ut, inkluderande bland annat ett nytt pensionssystem, ett helt reformerat skattesystem, ett finanspolitiskt ramverk, omfattande liberaliseringar och omregleringar, en flytande växelkurs och en oberoende Riksbank. Arbetsgivare och fackföreningar kom överens om ett reformerat system för lönebildning där exportindustrin skulle vara löneledande. Lönerna skulle inte öka mer än den svenska konkurrenskraften klarade. Reformerna utformades så att såväl socialdemokraterna och de borgerliga partierna som arbetsgivarnas och löntagarnas organisationer såg dem som i huvudsak kompatibla med sina långsiktiga politiska ambitioner.

Även om förstås inte alla delar i dessa reformer var 100-procentigt framgångsrika är den övergripande bilden slående positiv. Tillväxten kom tillbaka. Under perioden 1994–2006 växte våra inkomster per person lika snabbt som under de goda åren under 1950- och 1960-talet, med 3,1 procent per år. De svenska reformerna efter 1990-talskrisen och den effekt de fick på den ekonomiska tillväxten är en inspirationskälla för andra länder och något vi ska vara stolta över.

Min oro är dock att framgång åter-

”Problemet är alltså knappast okunskap utan i stället att den ekonomisk-politiska diskussionen inte handlar om Sveriges långsiktiga tillväxt. Det borde den göra.”

igen ska ”föda dumhet”. Ett sätt att illustrera denna oro är att notera att tillväxten under den sista perioden i min figur, den från 2007–2021, är bara 0,9 procent per år. Den är alltså till och med lägre än den under period som ledde fram till den stora 1990-talskrisen.

Man skulle kunna invända att förklaringen till den låga tillväxten i inkomster per person är att befolkningen nu växer snabbare än tidigare. Det är sant, men det finns många länder, exempelvis Irland, som klarar att ha hög tillväxt i både inkomster och i befolkningens storlek. Dessutom är inte befolkningstillväxten extremt mycket större än tidigare. Under den innevarande perioden är den 0,5 procentenheter högre än under de tidigare perioderna.

En annan invändning kan vara att det är svårare att ha en hög tillväxt eftersom den globala tillväxten är och kommer vara lägre än tidigare. Det är kanske också sant, men Sveriges prognosticerade tillväxt framöver är dålig också i ett internationellt perspektiv. Inte heller är finanskrisen en övertygande förklaring – prognosen för tillväxten framöver är faktiskt lägre än det låga genomsnittet för 2007–2021. Det är svårt att komma till någon annan slutsats än att vi borde kunna göra bättre.

Möjligen finns i dag – till skillnad från den tidigare dåliga perioden – en insikt om att Sverige har strukturella problem:

- Ett utbildningssystem som fallerar i många dimensioner.
- En icke-fungerande hyresmarknad,
- Ett skattesystem som successivt lämnat de principer som låg till grund för 1990-talets reformer.

► En stark bostadssegregation och en bristande förmåga att integrera nya svenskar.

► Låg produktivitet och mycket höga kostnader i byggsektorn och de delar av tjänstesektorn som inte möter utländsk konkurrens.

Problemet är alltså knappast okunskap utan i stället att den ekonomisk-politiska diskussionen inte handlar om Sveriges långsiktiga tillväxt. Det borde den göra. Jag har tillräckligt förtroende för det svenska politiska systemet för att tro att i ett krisläge kommer kortsiktigt politiskt taktiserande läggas åt sidan på samma sätt som under 1990-talskrisen. Men, borde inte vi som väljare kunna kräva en konstruktiv diskussion om Sveriges tillväxtförutsättningar redan innan en akut kris uppstått? Jag tycker inte det duger att säga att Sverige har en urstark tillväxt eller att allt var så mycket bättre under den borgerliga regeringen.

Avslutningsvis: jag har i denna artikel inte kommenterat fördelningsfrågor. Det är inte för att jag inte anser dem viktiga. Tvärtom är det avgörande för vårt demokratiska samhälles långsiktiga stabilitet att tillväxtens frukter fördelas så att de kommer alla tillgodo. Men, utan tillväxt finns inga nya resurser att fördela och ekonomisk politik blir bara ett nollsummespel.

Så vill jag inte ha det.

JOHN HASSLER

Professor vid Institutet för internationell Ekonomi, Stockholms universitet. Tidigare ordförande i Finanspolitiska rådet.